

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tanja Kos

Šola kot socializatorka
(Sociogram – ugotavljanje odnosov v razredu med učenci)

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tanja Kos

Mentorica: doc. dr. Alojzija Židan

Šola kot socializatorka

(Sociogram – ugotavljanje odnosov v razredu med učenci)

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

ZAHVALA

Zahvala je namenjena osebam, brez katerih danes ne bi pisala teh besed.

Mami in oči, hvala ker sta me podpirala pri mojih odločitvah in mi omogočila, da lahko danes pišem te besede. Hvala, ker sta mi pomagala, verjela vame in mi ves čas potrpežljivo stala ob strani. To diplomsko delo posvečam vama, kot majhno zahvalo za vse kar sta naredila zame.

Zahvaljujem se starejši sestri Nini za vse spodbudne besede in motivacijo, ki sem jo močno potrebovala. Hvala tudi njenemu fantu Goranu, za vso pomoč.

Zahvala pa gre tudi Roku, ki mi je neprestano stal ob stran in me spodbujal, takrat ko mi je bilo težko. Hvala, ker si verjel vame.

Iskreno se zahvaljujem mentorici doc. dr. Alojziji Židan za vse strokovne nasvete in usmeritve.

In hvala vsem, ki ste na kakršenkoli način pomagali pri nastajanju mojega diplomskega dela.

Šola kot socializatorka (Sociogram – ugotavljanje odnosov v razredu med učenci)

Za delovanje v družbi je socializacija ključna. Ob rojstvu je prisotna primarna socializacija, z vključitvijo v institucije pa nastopi sekundarna socializacija. Šola je za vsakega posameznika obvezna in zato je neke vrste socializatorka, saj vsi občutijo njen vpliv. V šoli se začnemo zavedati našega pomena v družbi in sprejemati pravila. Z vstopom v šolo so posamezniki dani v razred, kjer začnejo ustvarjati različne odnose med vrstniki. Na odnose med učenci vplivajo različni dejavniki, kot so socialno – ekonomski status, religija, predsodki itd. V razredu je zelo pomembna klima, ki jo ustvarjajo učenci kot tudi učitelji. Za dobro klimo v razredu pa morajo biti odnosi med učenci dobri, prav tako pa morajo biti dobri tudi odnosi med učenci in učitelji. Odnose med učenci lahko preverimo z eno od metod, ki se imenuje sociogram. S sociogramom torej preverimo odnose in če odnosi v razredu niso najboljши, je možnost prestrukturiranja razreda in na tak način se lahko izboljša klima v razredu.

Ključne besede: Primarna socializacija, sekundarna socializacija, šola, učenci, odnosi med učenci.

School as a means of socialisation (A sociogram – plotting the relationships among pupils in the classroom)

Socialisation is one of the key factors of an individual's functioning in the society. At birth people are exposed to primary socialisation, which is later on followed by the secondary socialisation when entering different institutions. Each individual is obliged to visit (elementary / primary) school, therefore, it can be seen as a means of socialisation due to its impact on each and every individual. During school years people tend to realize their individual role in society and begin to accept its rules. When entering school, individuals are put together into classes, where they as peers start to build different kind of relationships with each other. These relationships can be / are affected by several factors, e. g. socioeconomic status, religion, prejudice and others. In a classroom the atmosphere created by pupils as well as teacher is of greatest importance. The key for a good classroom atmosphere are good relationships among pupils as well as good relationships among pupils and teachers. The relationships among pupils can be measured with one of the methods, called sociogram. It gives us a clear picture of the relationships in a classroom, and furthermore, when the picture showing bad relationships, it enables the possibility of restructuring the class in question in such a way that its atmosphere improves.

Key words: primary socialisation, secondary socialisation, school, pupils, relationships among pupils.

KAZALO

1	UVOD	6
2	SOCIALIZACIJA	8
2.1	Primarna socializacija	9
2.2	Dejavniki uspešne socializacije	10
3	ŠOLA	11
3.1	Pomen šole	12
3.2	Šola je obvezna	12
3.3	Spremembe v šoli.....	13
3.4	Funkcija šole	13
3.5	Šola kot sovražnik.....	14
3.6	Šola prostor vzgoje in življenja.....	14
3.7	Šola, pomembna socializatorka.....	14
3.8	Osnovna naloga šole	15
3.9	Spremembe v šoli.....	15
4	ŠOLA VZGAJA MLADOSTNIKE ZA EVROPSKO DEMOKRACIJO.....	17
5	DOŽIVLJANJE ŠOLE.....	18
6	ODNOSI.....	20
6.1	Učenec.....	20
6.2	Odnosi med učenci.....	20
6.3	Dobri odnosi med učenci	22
6.4	Metode za izboljšanje odnosov med učenci.....	22
6.5	Odnosi med učenci in učitelji.....	23
7	EMPIRIČNI DEL.....	25
8	METODOLOGIJA.....	26
9	REZULTATI RAZISKAVE	34
10	ZAKLJUČEK.....	35
11	LITERATURA.....	37

1 UVOD

Naša življenja so odvisna od mnogih dejavnikov, ti dejavniki nas oblikujejo tako, da lahko funkcioniramo v družbi. Eden izmed pomembnih dejavnikov je socializacija, ki nam narekuje določena pravila.

Socializacija je pomembna za vsakega posameznika, s socializacijo ljudje postanemo družbena bitja. Zelo pomembna je primarna socializacija, ki se začne takoj ob rojstvu in nadaljuje v krogu družine. Kasneje pa se primarna socializacija zaključi in se z vstopom v šolo prične sekundarna.

V prvem delu diplomske naloge bom opredelila socializacijo, ki močno vpliva na posameznika. V drugem delu se bom podrobneje osredotočila na šolo kot pomembno socializatoriko, saj vsak otrok vstopi v to institucijo in občuti njene posledice. Šola je institucija, v kateri se otroci začnejo prvič srečevati z drugimi, tujimi ljudmi, začenjajo vzpostavljati najrazličnejše odnose, ki vplivajo na njihovo življenje. V tretjem delu bom opisala odnose med učenci ter med učitelji in učenci. Ti odnosi so različni in hkrati zaznamujejo njihovo življenje, saj jim lahko doprinesejo pozitivne in negativne izkušnje. V nadaljevanju pa bom, s pomočjo sociograma, ugotavljala, kakšne odnose imajo učenci sedmih razredov na eni izmed ljubljanskih osnovnih šol.

Namen moje diplomske naloge je raziskati, kako šola vpliva na posameznika in kakšne odnose vzpostavljajo učenci med seboj. Pri tem se pojavlja vprašanje, ali so odnosi med učenci pomembni?

Cilj moje diplomske naloge je izpostaviti odnose učencev v osnovni šoli. Šola je institucija, kjer se otroci srečajo s sekundarno socializacijo in začnejo vzpostavljati različne odnose. Pomembno za vsakega učenca je, da so odnosi v razredu sproščeni in da se med seboj dobro razumejo, poleg tega pa to pripomore tudi k lažjemu delu učiteljev.

V svoji diplomski nalogi se bom osredotočila predvsem na odnose med učenci in kaj vse vpliva na te odnose. Mnogo je dejavnikov, ki vpliva na odnose, izpostavila bi predvsem predsodke, ki jih otroci dobijo že od samega začetka.

Predsodki nastanejo že v otroštvu, družina kot primarna socializacijska institucija velja za bistven socializacijski model pri nastajanju predsodkov. Številne raziskave so pokazale, da so

najbolj primarni predsodki tisti, ki se tičejo spola in narodnosti, ravno ta dva predsodka pa najbolj vplivata na otroke pri izbiri vrstnikov za druženje (Ule 2005, 175).

2 SOCIALIZACIJA

Proces, ki nas že od rojstva zaznamuje, se imenuje socializacija. Socializacija nam pomaga, da se vključimo v družbo in da postanemo družbena bitja. Najbolj pomemben člen v primarni socializaciji so starši oziroma skrbniki, saj dobi otrok občutek varnosti in jih hkrati počasi pripravljajo na življenje v družbi, kasneje sledi sekundarna socializacija, pri kateri se otroci prvič srečajo z različnimi institucijami in pravili, ki jih bodo morali kasneje upoštevati. Vsak posameznik te procese v življenju sprejema drugače. Nekateri so popolnoma prilagodljivi in s tem nimajo večjih težav, spet drugi pa imajo, z vključevanjem v družbo, večje težave.

Socializacija je proces, v katerem se posamezniki naučijo kulture svoje družbe. V zahodni družbi k socializaciji veliko pripomorejo razni izobraževalni sistemi in vrstniška skupina, v to skupino štejemo ljudi, ki imajo podoben položaj in so v večini iste starosti. Najpomembnejši socializacijski proces poteka že od zgodnjega otroštva, v okviru družine (Haralambos in Holborn 1999, 12).

Neizkušen otrok se v skupini svojih vrstnikov nauči prilagajati, preko interakcij z drugimi ter preko različnih otroških iger. V skupini pride otrok do dejstva, da družbeno življenje temelji na pravilih (Haralambos in Holborn 1999, 12).

V življenju so pravila zelo pomembna, saj brez njih ne bi bilo takšnega sistema. Družba bi težko funkcionirala. Ravno zaradi tega je potrebno otroke, že od samega začetka, navajati na pravila. Če določeni otroci nimajo pravil doma, pri starših, se z njimi srečajo ob prihodu v vrtec, šolo.

Socializacija ni omejena samo na otroštvo, temveč traja vse življenje. Brez socializacije posameznik ne bi bil podoben človeku, ki je po standardih njegove civilizacije označen kot normalen (Haralambos in Holborn 1999, 12).

Pri socializaciji pa bi omenila tudi vse bolj pogosto virtualno socializacijo. Otroci že zelo zgodaj začnejo uporabljati računalnike in prevzemajo različne vloge, ki jih zasledijo. Te vloge so lahko negativne in redko kdaj pozitivne. Starši vse bolj pogosto dovolijo svojim otrokom uporabo računalnika, saj se otroci zamotijo, oni pa imajo pred njimi nekakšen mir. Starši imajo vse bolj naporene službe in ne morejo imeti popolne kontrole nad svojimi otroci. Otroci pa ta položaj hitro izkoristijo in ves svoj čas preživijo za računalnikom in prevzemajo različne navade, vloge, ki so pogosto negativne in slabo vplivajo na njihov razvoj.

2.1 Primarna socializacija

Otroci se v primarni socializaciji srečujejo z zanj pomembnimi odraslimi, to so starši, kjer se vsak posameznik skozi njih odpira navzven. V tem procesu se naučijo vseh pomembnih vzorcev za nadaljnje življenje. Za otroka so zelo pomembni vedenjski vzorci odraslih, s katerimi živi ter njihov življenjski stil (Bajzek in drugi 2003, 14).

Za otroka so pomembni le tisti odrasli, s katerimi ima pogoste stike, na katere je čustveno navezan in kateri mu nudijo sredstva za preživetje in razvoj. Tako sčasoma začne oblikovati svoj notranji svet in svojo resničnost, ki jo razume in deli z drugimi (Bajzek in drugi 2003, 14).

Na začetku so pri otrocih pomembni starši oziroma skrbniki, saj mu le-ti dajejo vzorce, ki so pomembni v življenju. Sprva jih posnemajo in želijo biti taki kot oni, kasneje pa se zavejo, da so ti vzorci zelo pomembni za nadaljnje življenje, saj z njimi dosežejo nek položaj v družbi. Danes vsak starš želi svojim otrokom najboljše, zato se trudijo na različne načine, da bi bili čim bolj integrirani v družbo. Veliko staršev se, ravno zaradi te požrtvovalnosti, odloči le za enega otroka, kar pa ni najboljše za otroka.

Vse več družin je, ki se odločijo le za enega otroka. Biti edinec je lahko zelo problematično, saj bo imel otrok pri odraščanju opravke le z dvema odraslima osebama v tako imenovani vertikalni komunikaciji starši – otrok. Takim otrokom primanjkuje horizontalna komunikacija med brati in sestrami. Pogosto takemu okolju rečejo pomanjkljivo družinsko socializacijsko okolje, kjer sta nujno potrebna »prijazna šola« in okolje, v katerem se oblikuje prostor za odraščanje med prijatelji in vrstniki (Bajzek in drugi 2003, 15).

V primarni socializaciji so starši zelo pomembni, saj morajo dati otroku prostor za pogovor in dialog, poleg tega pa morajo skupaj razpravljati o vsakdanjih problemih. Pomagati jim morajo, da otroci postanejo čim bolj samostojne osebe in da so zmožni razumeti samega sebe in svoje okolje (Bajzek in drugi 2003, 15).

2.2 Dejavniki uspešne socializacije

O socializaciji so govorili že mnogi pomembni sociologi, kot so Fromm, Parsons, Durkheim in drugi. Predvsem bi izpostavila Durkheima, ki je opredelil uspešne dejavnike socializacije. Po njegovem mnenju je ključ do uspešne socializacije predvsem avtoriteta učiteljev, koncept vzgojne skupnosti in vloga norm skupnosti. Te dejavnike naj bi vsak posameznik osvojil ob disciplinarnem delu in si jih vgradil v svoj notranji etični kodeks (Židan 2007, 81).

Današnja, globalna, družba je izredno dinamična in teži k nenehnim spremembam. Socializacija je, ne glede na spremembo družbe, še vedno aktualna tema, saj je ključna za vsakega posameznika in za njegov trajnostni razvoj. Socializacijske tematike in problematike so za mladostnike življenjskega pomena. Pomembno pri mladih je, kakšen interaktivni odnos bo imel posameznik z drugimi mladostniki (Židan 2007, 82–83).

3 ŠOLA

Veliko ljudi misli, da ima šola en in edini cilj, in sicer izobraževanje. Vendar je to velika zmotna, saj nam šola daje veliko več, poleg izobraževanja. Seveda je prva funkcija šole izobraževanje, vendar ima tudi številne druge funkcije, kot so vzgajanje, oblikovanje odnosov, sklepanje prijateljstva, upoštevanje pravil itd.

Šola je za večino posameznikov prva ustanova, ki ima svoja pravila in pričakovanja do vsakogar. Cilj šole je izobraževati, poleg tega pa že v zgodnjih letih posega v svet otroka. V šoli se začne otrok srečevati z različnimi ljudmi, eni izmed pomembnejših so učitelji, ki predstavljajo novo znanje učencem (Bajzek in drugi 2003, 20).

Šola je na nek način prisiljena k nenehnemu posodabljanju, saj je podvržena družbi, v kateri so nenehne tehnološke, generacijske in politične spremembe. Zelo pomembno je, da šola ohranja svojo istovetnost, prav ta pa šolo lahko obenem ovira na poti nenehnega prilagajanja in uvajanja sprememb in inovacij, ki so nujne, če hoče slediti novim spoznanjem na različnih področjih. Šola je ustanova, ki nekako prenaša znanje na mlajše generacije, hkrati pa želi ohraniti svojo avtoriteto in organizacijo (Bajzek in drugi 2003, 20).

Tradicionalni šoli manjka družbeno sodelovanje, kar pomeni, da manjkajo elementi skupnih in produktivnih dejavnosti. Tak način organizacije pa pripelje do sistema, kjer se učenci ne naučijo sodelovanja in skupnega reševanja težav (Drwey 2012, 121).

Šola lahko močno vpliva na otrokov razvoj, posebej lahko vpliva na socialni razvoj posameznika. Socialni razvoj otroku omogoči pridobivanje izkušenj v socialnih odnosih, zlasti odnosih z vrstniki (Rozman 1995, 396).

Vse bolj pa spoznavajo, da bi šola morala več učiti otroke ustreznega socialnega vedenja. Učence bi lahko nestrinjanja in nasprotovanja naučili reševati na nenasilen način (Rozman 1995, 396).

V sodobni družbi ima šola velik pomen, saj do dobro plačanih služb, do ustreznih družbenih položajev in moči, lahko pridejo le šolani ljudje, ostali, ki se ne šolajo, te možnosti preprosto nimajo, ne glede na njihove osebne odlike. Šolanje vpliva tudi na oblikovanje vrednot in na oblikovanje presoje (Barle in drugi 2008, 18).

Kos Mikuševa (2002, 103) v svojem članku meni, da šola pripravi otroka na življenje. Življenje prinese mnogo neizogibnih srečanj z različnimi težavami. Šola posamezniku pomaga pri osamosvajanju in vključevanju v skupino vrstnikov, predvsem, če je posameznik preveč navezan na družino. Šola zagotavlja otrokom varnost, jih nadzoruje in s tem prepreči izpostavljenost neugodnim vplivom. Z nadzorom je šola zmanjšala neustrezno socialno vedenje.

Cilj osnovne šole je, da obsega vzgojo in izobraževanje znotraj šole in odnos med šolo in naravnim ter družbenim okoljem. Šola daje vsakemu posamezniku priložnost, da se vključi v aktivno življenje. Posameznik naj bi ob koncu šolanja opravljal dejavnosti, ki prispevajo k varnemu napredku družbe. Novak meni, da le enoten vzgojno-izobraževalni proces lahko da pozitivne sadove obveznega šolanja (Novak 1995, 43).

Osnovna šola mora vsakemu posamezniku omogočiti obvladovanje demokratičnih načel tolerance, odgovornosti, sodelovanja in spoštovanja pravic drugega, poleg vsega tega pa mora spodbujati razvoj znanj, sposobnosti in nenazadnje osebnih stališč učencev (Novak 1995, 43–44).

3.1 Pomen šole

Učenci v šolah pridobijo znanje in izobrazbo, poleg tega pa se želijo osebno izoblikovati tako, da se bodo lahko vključili v okolje in kulturo, v kateri živijo. S tega vidika ima šola velik pomen, saj učence oblikuje v osebnosti in jih pripravi na življenje, v katerem se bodo sposobni vključiti v različne situacije (Bajzek in drugi 2003, 20).

3.2 Šola je obvezna

Šolanje je obvezno in nihče ne more in ne sme biti izključen. Družba kot taka ne sme nobenega člana izključiti in ga postaviti na obrobje. Šola ne izključuje tistih, ki se ne morejo vključiti in obvladovati predpisanega gradiva, ampak usmerja vsakega posameznika v zanj najboljšo možnost. Šolski sistem mora vključevati štiri temeljne prvine, in sicer formacijo, vrednotenje človekove osebe, usmerjanje in sposobnosti (Bajzek in drugi 2003, 20).

Kljub nenehnim spremembam v šolstvu pa obvezno šolanje ostaja nespremenjeno. Šola je obvezna za vsakogar, saj lahko le z izobrazbo ljudje pridejo do zelenih ciljev v svojem življenju. Poleg tega pa nudi veliko, da se posameznik izpopolni in postane samostojna oseba.

Šola vsakemu posamezniku pomaga, da se lažje socializira v družbo, da postane oseba, ki je izobrazena, si izoblikuje različne odnose.

3.3 Spremembe v šoli

Vse večje spremembe se dogajajo tudi v šolstvu. Včasih so v šoli vzgajali kader za industrijsko družbo, vzgajali so strogo in manj dinamično kot danes. Odnosi so bili boljši, bilo je več spoštovanja in vsi so se zavedali svojih dolžnosti. Danes se je situacija močno spremenila, saj se, tako kot družba, spreminja tudi šola in njen sistem. Družba ni več tradicionalna, ampak je vse bolj informacijska, odnosi so postali popolnoma drugačni, kot so bili včasih. Šola je postala izredno dinamična, dogajajo se spremembe na različnih področjih (vzgoja, izobraževanje, odnosi, prioritete itd.), poleg tega pa prevladujejo kapitalske paradigme. Tekmovalnost in individualnost sta v ospredju in vse bolj pomembni paradigmi v šoli.

Danes so se v šolstvu zgodile spremembe, ena izmed pomembnih je ta, da odnos v šoli ni več avtoritaren kot nekoč. V večini učitelji nimajo več avtoritativnega odnosa do učencev. Vsak učenec se lahko izraža v tem, kar je kot oseba, in ne v tem, kakšno vlogo ima. Učitelji morajo poslušati svoje učence, da razumejo njihove potrebe in da jih sprejemajo kot osebe (Bajzek in drugi 2003, 21).

3.4 Funkcija šole

Šola ima svojo nenadomestljivo kulturno vlogo, ki razvija humane in demokratične medčloveške odnose. Funkcija šole ni le poučevati, ampak tudi vzgajati. Učence želi naučiti, kako postati človek, da počloveči in nakaže pot do polne osebnosti in humanosti vsakemu posamezniku. Šola mora biti šola kulture, mora biti kraj, kjer se bo otrok naučil, kako biti, šola mora biti vzgojna in na koncu mora biti šola tisto okolje, v katerem bodo odraščajoči otroci našli dostojanstveno in lastno vrednost pred samim seboj in pred drugimi (Bajzek in drugi 2003, 22).

3.5 Šola kot sovražnik

Za nekatere učence pa šola postane prostor, v katerem nastajajo problemi, razočaranja in osebne stiske. V določenih primerih postane šola sovražnik, kar je popolnoma nasprotno od njenega namena. Pogosto se to zgodi pri otrocih, ki ne dobivajo dovolj spodbude za graditev lastne samostojne osebnosti niti v družinskem krogu, niti v okolju, v katerem živijo. Če je učenec pozitivno sprejet v šolo, je to enkratna vrednota, poleg tega pa bo lahko razvijal lastno samopodobo v samostojno osebnost. V nasprotnem primeru je to veliko težje (Bajzek in drugi 2003, 25).

3.6 Šola prostor vzgoje in življenja

Vloga otroka je dokaj jasna, pomembno vlogo v njegovem življenju ima še vedno družina, ki ima pomembno socializacijsko in vzgojno vlogo. Odraščajoči otroci pa vse bolj pričakujejo, da naj bo šola prostor življenja in vzgoje in ne samo kraj, kjer se poučuje. Od učiteljev pa pričakujejo, da jim bodo v oporo in da se lahko nanje obrnejo v svojih potrebah.

Otroci v šoli spoznajo vrstnike, s katerimi si zgradijo prijateljstva, zato vse več časa želijo preživeti v skupinah vrstnikov. To so neformalne skupine, zato so še toliko bolj zaželeni kot formalne. Skupina je za otroke zelo pomembna, saj jim daje občutek, da so sprejeti, priznani, varni in da se v skupino prijateljev zatečejo, kadar imajo težave (Bajzek in drugi 2003, 26).

3.7 Šola, pomembna socializatorka

Šola je del socializacije, ki poteka že od zgodnjega otroštva in traja zelo dolgo, vse do prvih let odraslosti, v njej pa poteka proces sekundarne in formalne socializacije. Eden izmed pomembnih namenov šole je pridobivanje znanja. Pridobivanje znanja danes ni vezano samo na šolo, ampak tudi na druge dejavnosti izven nje, vendar je najbolj pomembna šola, saj je potrebno obveznosti opravljati kvalitetno in sistematično, na koncu pa je vse to potrjeno s spričevalom, ki je družbeno priznano. Spričevalo je ključnega pomena, saj le-ta odpira poti za pridobivanje poklicne usposobljenosti, s tem pa si posameznik zagotovi neko mesto v družbi oziroma si pridobi določen status v družbi (Bajzek in drugi 2003, 129).

Šola kot socializatorka ima določene učinke, ti pa niso vedno najboljše. Nekatere šole svoje delo opravljajo slabo in mlade ne pripravijo dobro, da postanejo odgovorne odrasle osebe. Šole želijo, da bi bili učenci poslušni (Wynne 1979).

Wayne v svojem članku poudari pomanjkljivost šole kot socializatorke, izpostavi, da so učenci v šoli istih let in imajo podobne interese, v nadaljnjem življenju pa je potrebno delati z ljudmi različnih starosti in z različnimi interesi, kar lahko mnogim povzroči težave pri vzpostavljanju odnosov (Wynne 1979).

3.8 Osnovna naloga šole

Osnovna naloga šole je, da pripravi posameznika na to, da bo opravljal določeno poklicno dejavnost in da vsakemu posamezniku poda določeno znanje in ga hkrati usposablja za aktivno vključevanje v družbeno in kulturno življenje. Vsak posameznik mora v šoli pridobiti znanje, na kakšen način se bo vklopil v socialno življenje.

Šola je že od nekdaj ustanova, ki prejema mnogo kritik, ki se nanašajo na to, da ne spodbuja na ustrezen način razvoja najrazličnejših posameznikovih potencialov, da je premalo življenjska in da otroke ne usposablja za praktično soočanje z raznimi družbenimi in poklicnimi situacijami (Bajzek in drugi 2003, 129).

3.9 Spremembe v šoli

Ena izmed pomembnih sprememb v šolstvu je ta, da se upošteva deklaracija o človekovih in otrokovih pravicah, kar pomeni, da je pomembna enakopravnost vseh otrok in da je pomembno demokratično načelo, da ne sme biti privilegiranih slojev. Znanje postaja vsem otrokom dostopno. Šola je do vseh enako zahtevna in daje vsem enake možnosti, vseeno pa je deležna mnogih kritik, saj pri zahtevanju znanja premalo upošteva osebne potrebe učenca, se premalo prilagaja potrebam po razumevanju učne snovi, s tem pa učence deli na uspešne in manj uspešne in s tem že prihaja do selekcije in slojne diferenciacije. Na uspešnost učenca vpliva mnogo dejavnikov, eden izmed pomembnih dejavnikov so starši. Bolj izobraženi starši svojim otrokom lažje nudijo podporo in jih pravilno usmerjajo, poleg tega je pomembna tudi njihova samopodoba, če ima učenec visoko samopodobo, dosega tudi boljše rezultate. Velikokrat pa so prisotni tudi drugi dejavniki, ki vplivajo na uspeh učenca, in sicer zaznavanje revščine, konflikti v družini itd., vsi ti dejavniki vplivajo na učenca in pogosto se zgodi, da je vse manj usmerjen v dogajanje v šoli, saj svojo pozornost usmerja predvsem v iskanje rešitev za svojo stisko (Bajzek in drugi 2003, 130).

Šolstvo se vseskozi spreminja, včasih je bila v šoli stroga disciplina in red, učenci so vedeli, kaj so njihove dolžnosti in pravice. Danes se je vse to spremenilo, šola je postala vse bolj

dinamična in tudi odnosi so se močno spremenili. Učenci se zavedajo predvsem svojih pravic, dolžnosti pa vse bolj tonejo v pozabo. Spremembe se dogajajo tudi v celotni družbi in vse te spremembe vplivajo na šolstvo in odnose. Predvsem se dela razlika med učenci zaradi materialnih stvari, ki dobivajo vse večji pomen in hkrati delajo razlike med učenci.

4 ŠOLA VZGAJA MLADOSTNIKE ZA EVROPSKO DEMOKRACIJO

Šolski sistem se skozi zgodovino neprestano spreminja. Spreminja pa se tudi vzgoja učencev, s tem pa se pojavljajo številna vprašanja, kako vzgajati.

Židanova se sprašuje, kako vzgajati mladostnike tretjega tisočletja za evropsko družbo znanja in družbeni razvoj. Mladostnike je potrebno z najboljšimi demokratičnimi učnimi kulturami oblikovati v aktivne posameznike. Današnji mladostniki se bodo morali, kot odrasli državljani tretjega tisočletja, neprestano spoprijemati z izzivi novega časa. Vse prej kot to pa moramo omeniti učitelje, ki so postavljeni pred novi izziv, v katerem ni prostora za rutino. Zelo pomembno je, da učitelj na začetku postavi avtoriteto, kar pa je vse težje. Uspešnost vzgoje je veliko odvisna od avtoritete, le-ta pa povrne učiteljem ugled in pedagoško moč, hkrati pa ne nasprotuje temeljnim pedagoškim ciljem. Učitelj mora s svojo avtoriteto učence podučiti, kako se morajo vesti v vse bolj dinamičnem in zapletenem življenju (Židan 2007, 23-24).

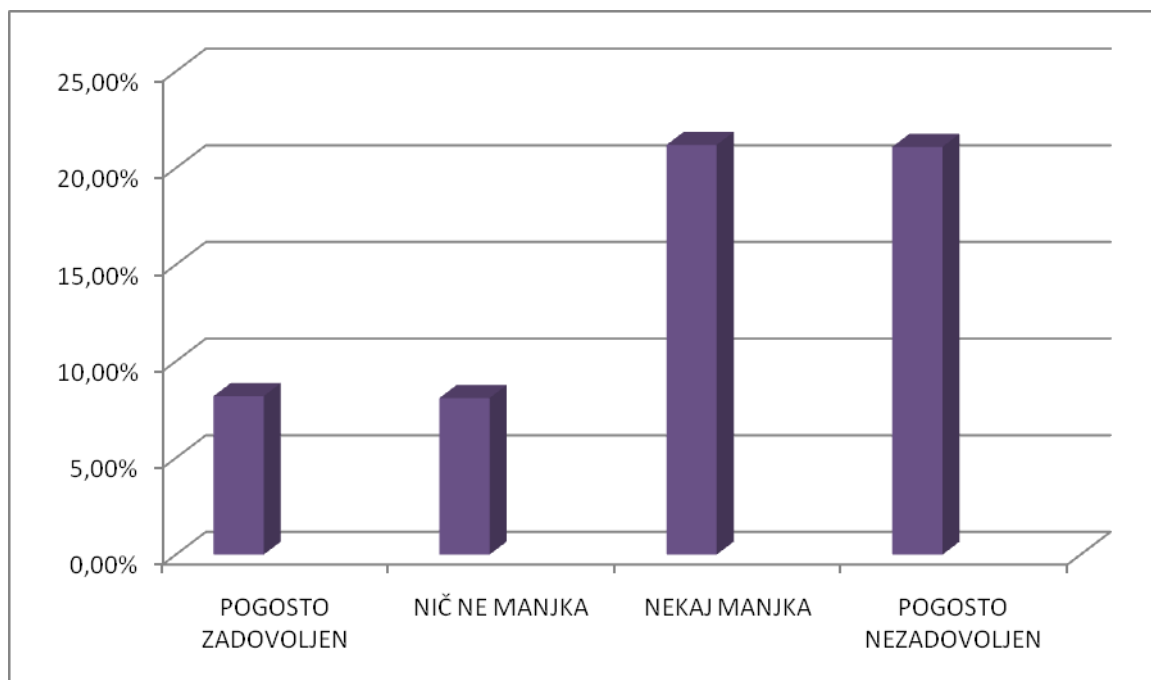
5 DOŽIVLJANJE ŠOLE

Vsak posameznik šolo doživlja na svojevrsten način. Nekateri učenci šolo dojemajo kot nekaj samoumevnega, spet drugi vidijo v šoli ogromen problem. Vsi vedo, da je šola neka obveznost in da je nek niz pravil, ki ga je potrebno upoštevati.

Šola je za vsakega posameznika neko »delovno mesto«, ki ga morajo obiskovati devet let, saj je šola obvezna. Otrok se sreča s številnimi pomembnimi odnosi in dogajanja. Vsak doživlja svoje šolske izkušnje na drugačen način. Za učence pa so pomembni odnosi s sošolci oziroma vrstniki. Že v prvih letih šolanja je učenec občutljiv na odnose z vrstniki, zlasti za odnos drugih do njega samega. Starejši ko je učenec, vse bolj mu je pomembno, kaj si o njem mislijo sošolci, koliko je zaželen, kako se vrstniki do njega obnašajo. Če učenec nima dobrih odnosov s sošolci, je nesrečen, se počuti razvrednotenega (Bajzek in drugi 2003, 134).

Bajzek je v svoji knjigi predstavil graf o slovenskih otrocih, kakšne težave imajo pri odnosih z vrstniki.

Graf 5.1: DOŽIVLJANJE ZADOVOLJSTVA IN KAKRŠNEGAKOLI PRIMANJKLJAJA TER POGOSTOSTI TEŽAV PRI ODNOSIH Z VRSTNIKI (V %)

N = 646 (učenci 3., 5. in 7. razredov osnovnih šol v Sloveniji)

Vir: Bajzek in drugi (2003, 134).

Iz grafa je razvidno, da je malo učencev zadovoljnih z odnosi. Večina je svoj odnos do vrstnikov opisala, kot pomanjkljiv ali pa da so pogosto nezadovoljni z odnosom. Le 8,2 % učencev je z odnosom zadovoljna in 8,1% učencev je reklo, da jim nič ne manjka. To kaže, da je nekaj učencev priljubljenih in da z odnosi nimajo težav. Ostali učenci pa imajo težave z odnosi zaradi pomanjkanja samozavesti, so bolj zaprti, ne želijo imeti pretiranih odnosov itd.

6 ODNOSI

6.1 Učenec

Učenec v prvih letih spoznava okolico, v kateri živi, sprva je to njegov dom, ki se počasi razširi do vrtca, šole itd. V svojem življenju se začne učiti izkoriščati svoje sposobnosti ter upošteva omejitve tega okolja. Med učenci so velike razlike, razlikujejo se po intelektualnih sposobnostih, razlike so v zrelosti, v energijskih zmožnostih, v bioritmu, različno je tudi zdravstveno stanje otrok, razlike pa so tudi v duševnosti in temperamentu. Na otrokovo vedenje vplivajo različne stvari, in sicer dednost, okolje v katerem živi in se razvija, prav tako pa nanj vplivajo tudi starši, šola in družba (Kovačič 2008, 19).

Močno pa na otroka vpliva družina, ker je tudi najpomembnejši dejavnik socializacije. V družini se posameznik razvija, doseže vrhunec in nenazadnje v njej dopolni svoje življenje (Kovačič 2008, 19).

Med šolanjem se razlike med učenci vse bolj večajo, to se kaže predvsem v tem, da je domače okolje bolj pomembno kot šola. Veliko vlogo imajo tudi starši, saj so dejavnosti staršev z njihovimi otroki zelo pomembne, poleg tega so količine in vrste dejavnikov odvisne od socialnega statusa družine in izobrazbe staršev. V večini imajo otroci majhno podporo staršev, malo je takih, ki bi imeli veliko podporo od doma. Naklonjenost do učenja in šole poveča samozavest otrok in kaže na boljše rezultate (Srebotnik 2013).

6.2 Odnosi med učenci

Velikokrat se sprašujem, kaj vpliva na odnose med učenci. Ali je to socialno-ekonomski status, religija, predsodki, isti interesi ali morda zgolj podoben značaj?

Rada bi izpostavila predsodke, ki pogosto vplivajo na posameznike. Otroci se začnejo srečavati s predsodki v družini, vrtcu, šoli in nenazadnje imajo močan vpliv mediji. Otroci pogosto oblikujejo lastno obnašanje glede na starševo. Prav predsodki pa velikokrat vplivajo in ustvarjajo odnose med posamezniki (Ule 2005, 175).

Učenci so pogosto »vrženi« v določen razred z določenimi ljudmi. Ali se posameznik dobro počuti v razredu, pa je le vprašanje. V večini primerov razrede strukturirajo na podlagi vrtcev, in sicer, če sta se dva predšolska otroka dobro razumela v vrtcu, je smotno, da sta v šoli tudi

skupaj. Vse to je nekako logično in tudi smiselno za tisti čas. Vendar pa, ali je odnos predšolskih otrok dovolj resničen, da se ta odnos vzdržuje vse do konca osnovne šole?

V Sloveniji prestrukturiranje razredov ni pogosto, le v izrednih primerih, ko gre za izredno problematičen razred.

Otrok mora priti v stik s čim več vrstniki, da bo imel čim bolj svobodno in bogato družbeno življenje. Za otrokovo rast je šola nujno potrebna, tam dobi sredstva, ki so potrebna za spodbujanje njegove rasti (Dewey 2012, 33).

Pomembno je, da si vsak posameznik v svojem življenju ustvari čim več interakcij. Vzpostavljanja odnosov pa se lahko najlažje nauči v šoli, kjer je zbranih veliko vrstnikov in si med njimi najde čim več prijateljev. Več prijateljev ko ima, bolj je priljubljen in z večjim veseljem hodi v šolo. V otroštvu otrok lažje sklepa prijateljstva in če se tega navadi že zgodaj, mu bo v prihodnosti to lažje.

Učenec v razredu vstopa v različne odnose s sošolci in tako spoznava zakonitosti medčloveških odnosov. Vsak posameznik drugače začuti razred, lahko je le-ta zanj trden občutek pripadnosti, njegova opora in motivacija, lahko se nauči podrejenosti, ki je potrebna za doseg skupnih ciljev neke skupnosti (Kovačič 2008, 22).

Odnosi med učenci so različni, lahko so stalni ali z nenehnimi spremembami. Nekateri učenci med seboj ustvarijo ritualizirane odnose, kar pomeni, da se v razredu družijo, so dobri prijatelji in ta odnos traja skozi celo šolsko leto. So pa učenci, ki imajo do svojih sošolcev različne odnose, ti odnosi so lahko občasni, izkoriščevalski, delni, sovražni itd. Lahko pa se zgodi, da določeni učenci med seboj nimajo odnosa, kar pomeni, da se popolnoma nič ne družijo. Malo je razredov, v katerem bi vsi učenci imeli med seboj dobre odnose in se dobro razumeli. Ker gre za dokaj veliko skupino ljudi iste starosti, so odnosi zelo različni, tako pozitivni kot negativni. Vsak odnos pa je različen in ima globino, širino ter vsebino. Odnosi med učenci so lahko povezovalni ali razdruževalni, kar pomeni, da imajo učenci interese, ki jih povezujejo in obratno.

6.3 Dobri odnosi med učenci

Zelo pomembno je, da so v razrednem kolektivu dobri medsebojni odnosi. Dobri odnosi imajo velik pomen za celotno šolsko delo in učinkovitost skupine, močno pa tudi vplivajo na posameznikovo osebnost. Učenec se v razredu počuti bolje, če ga sošolci sprejemajo (Rozman 1995, 395).

Rozmanova v svojem članku pravi, da *»številne študije potrjujejo, da je negativni sociometrični status v otroštvu dober napovedovalec slabše prilagojenega adolescenta in odraslega«* (Rozman 1995, 395).

Otrok je, glede na status, v razredu lahko priljubljen, prezrt ali odklonjen s strani vrstnikov. Otroci se lahko skozi igro enakopravnih naučijo pomembnih socialnih sposobnosti, kot npr. dogovarjanje pravil, reševanje sporov, zagovarjanje moralnih norm itd. Lahko bi rekli, da je šola nek prostor, kjer učenci razvijajo socialne veščine (Rozman 1995, 396).

6.4 Metode za izboljšanje odnosov med učenci

V razredu je pomembno sociometrično grupiranje, kar pomeni, da je dobro, če je razpored v razredu takšen, da omogoča učencem bližino tistih, s katerimi se dobro razumejo. Pri oblikovanju sociometričnih skupin je pomembno, da v skupino najprej razdelimo učence, ki jih nihče ni izbral, nato učence, ki so dobili eno ali dve izbiri, končamo pa z učenci, ki imajo največ izbir (Rozman 1995, 397).

Za boljše odnose v razredu je pomembna tudi dobra atmosfera v razredu, v kateri so sproščeni medsebojni odnosi, poleg tega pa je zelo pomembno učiteljevo vedenje. Vedenje učitelja močno vpliva na celoten razred. Če je učitelj dominanten, posledično zmanjšuje aktivnost učencev in pogosto pride do konfliktov med njimi. Učitelj z integrativnim vedenjem pa doseže ravno obratni učinek, kar pomeni, da učence spodbudi k večji iniciativnosti in spontanosti (Rozman 1995, 397).

6.5 Odnosi med učenci in učitelji

Pomembni so tudi odnosi med učenci in učitelji, saj tudi ti odnosi vplivajo na učence in posledično na odnose med učenci. Če imajo učitelji pozitiven odnos do učencev in jih ne diskriminirajo, potem so tudi učenci sproščeni in v razredu vlada pozitivna energija. Če pa učitelj ni pravičen do vseh in nekatere učence diskriminira in jih izpostavlja, se v razredu hitro razširi negativna energija med učenci, posebno do učenca, ki je izpostavljen. V večini primerov se tak učenec izolira in želi postati neopažen in posledično ne razvija novih odnosov z učenci. Pogosto so odnosi med učiteljem in učenci ritualizirani, vsak učitelj ima določen sistem, ki ga izvaja v razredu in misli, da je najboljši.

Pogosto se zgodi, da učitelji preveč poudarka dajo učencem, ki so težavni ali pa tistim, ki potrebujejo dodatno pomoč. Učencem, ki so tiho in pridni, pa ne posvečajo prevelike pozornosti, pa čeprav bi jo vseeno potrebovali, morda bolj, kot drugi učenci (Pigac Kokalj 2013).

Učencu mora biti vstop v šolo prijetno doživetje, saj je to zanj prva resna ločitev od staršev, hkrati ga to lahko močno prizadene, saj gre za številna nova pravila. Učitelj je ena ključnih oseb v otrokovem življenju, saj mu posreduje znanje. Otroci raje obiskujejo šolo, če imajo radi tudi učitelja (Kovačič 2008, 22).

Učitelj želi čim bolj vplivati na učence, jim podati znanje, hkrati pa vpliva na oblikovanje učenčeve osebnosti. Dobri učni programi so sicer zelo pomembni, vendar še zdaleč ne dovolj za kakovostno neposredno delo z otroki. Učiteljev odnos do otrok je zelo pomemben, mora biti pristen in spoštljiv do vsakega otroka. Učitelj s svojimi osebnimi lastnostmi vpliva na razredno ozračje, pomembna pa je tudi učiteljeva osebnost (Kovačič 2008, 23).

Učiteljeva vloga v šoli je pomemben dejavnik, poleg vsega oblikuje v razredu socialne odnose, ki vplivajo na učne in vzgojne uspehe. Znano je, da se učenci bolje učijo, če imajo lep, sproščen in prijateljski odnos do učitelja. Naklonjenost, razumevanje in spoštovanje so tri vrednote, ki so zelo pomembne za delo v razredu. Dobri odnosi med učitelji in učenci ustvarjajo dobro socialno klimo v razredu (Kovačič 2008, 24).

Uspešne šole so tiste, ki zadovoljijo potrebe učencev in pozitivno vplivajo na učence. Uspešen učitelj pa je tisti, ki se zaveda, da so poleg njegovih potreb, pomembne tudi potrebe njegovih

učencev. Učitelj mora vedeti, na kakšen način lahko vpliva na učence, da pride do zelenega rezultata (Brajša 1995, 73).

7 EMPIRIČNI DEL

V empiričnem delu sem se osredotočila na odnose med učenci. Želela sem pridobiti podatke, kakšni so odnosi med učenci v razredu.

Glede na mojo raziskavo, sem si v empiričnem delu zastavila nekaj raziskovalnih vprašanj:

- Kakšni so odnosi med učenci?
- Kako se počutijo zapostavljeni učenci v razredu?
- Ali bi bilo smiselno razrede v osnovni šoli večkrat prestrukturirati?
- Ali bi strukturiranje razredov dobro vplivalo na odnose med učenci?
- Kako bi zapostavljenim učencem dali možnost za vzpostavljanje novih odnosov?

Odnosi učencev so tema, ki se nam zdi vsem samoumevna. Veliko ljudi je mnenja, da učenci hodijo v šolo zaradi znanja, ta teza je sicer popolnoma pravilna, vendar pa so medsebojni odnosi zelo pomembni. Če se učenec dobro počuti v razredu, lahko ravno to pripelje še do boljših rezultatov in obratno, če se učenec ne počuti dobro, lahko to vpliva na njegov uspeh.

8 METODOLOGIJA

V empiričnem delu sem uporabila sociometrični preizkus. S pomočjo sociograma sem se odločila, da preverim odnose učencev v razredu, da vidim ali so učenci zadovoljni ali bi bilo potrebno večkrat prestrukturirati razrede, ravno zaradi odnosov in posledično tudi zaradi boljšega uspeha vsakega posameznika.

Sociometrija je ena izmed novejših merskih metod, uporablja pa se v družboslovnih znanostih. S to metodo lahko pridobimo podatke, koliko je kdo družaben, združljiv v skupine, prijateljski itd.. Sociometrija je opredeljena kot »metoda za merjenje družbenih odnosov v neki skupini«. S to tehniko lahko pridobimo podatke o položaju posameznika v neki skupini, lahko pa izmerimo tudi družbene odnose v neki skupini. Metodo lahko pogosto uporabljajo v pedagoških znanostih (Kajtna 2009).

Sociometrični preizkus ugotavlja socialno strukturo skupine, medtem ko sociogram grafično predstavi preizkus, iz katerega je razviden položaj posameznika (Kajtna 2009).

Sociogram je ena izmed metod, s katero lahko ugotovimo, kakšni so odnosi med učenci. Ugotovimo lahko, ali se učenci dobro razumejo med seboj, kdo je izločen, kdo se ne razume itd. S tovrstno metodo lahko rešimo večjo težavo v razredu, seveda pa ne rešimo vsake želje posameznika, poleg tega sociogram ni vedno uspešen, lahko se zgodi, da učenci ne dajo pravih podatkov ali pa se kljub vsemu dobro počutijo v razredu. Poleg vsega je dobro pridobiti mnenja različnih učiteljev, da povedo, kaj oni menijo o določenih razredih in odnosih v njem. Sociogram je le ena izmed možnosti, ki preveri odnose med učenci, vsekakor pa ni od njega odvisno, da bo odnose izboljšal, ta metoda le pripomore k temu.

Sociogram sem izvedla tako, da sem vsakemu učencu postavila isto vprašanje. Prvo vprašanje je bilo: *»S kom v razredu se najraje družiš?«* Iz odgovora lahko razberemo, kateri sošolec mu je najbolj priljubljen in se dobro počuti v njegovi družbi. Drugo vprašanje se je glasilo: *»Kaj meniš, katera dva tvoja sošolca ali sošolki bosta dobili največ glasov?«* S pomočjo tega vprašanja lahko dobimo rezultate, kdo je največkrat izbran in ponavadi je ta učenec najbolj priljubljen. *»Kaj meniš, koliko sošolcev in sošolk bo izbralo tebe?«* pa je bilo tretje vprašanje. S tem vprašanjem preverimo, koliko je posameznik samokritičen in samozavesten. Hkrati pa nam odgovor na to vprašanje lahko zelo pomaga, ko moramo posameznika umestiti v skupino.

Rezultate umestimo v tabelo, kjer v vsako vrstico vnesemo ime enega otroka, vsakemu otroku dodamo zaporedno številko in nato številke vnesemo v stolpce (v mojem primeru je namesto imen, učenec 1, učenec 2, učenec 3 itd.). Pod tabelo so tri dodatne vrstice, v prvo vrstico vpišemo vsoto izbir, v drugo vsoto vzajemnih izbir in v zadnjo število oseb pripisanih sebi (to so podatki iz zadnjega vprašanja). Dodatni stolpec pa bomo vnesli sociometrični status posameznika (Kajtna 2009).

Vzajemne izbire so izbire, kjer oseba A izbere osebo B, oseba B pa prav tako izbere osebo A. Vzajemna izbira kaže dobro povezanost med osebami, ta podatek pa si pridobimo tako, da čez tabelo potegnemo diagonalo in če so izbire zrcalne, pomeni, da sta dve osebi izbrali ena drugo. Zrcalne izbire obkrožimo. Nato preštejemo vsak stolpec, koliko je bilo vseh izbir in preštejemo še obkrožene izbire in to vpišemo v predzadnjo vrstico tabele (Kajtna 2009).

SS_n je oznaka za izračun sociometričnega statusa posameznika. Le-ta nam pove, koliko je nekdo v skupini priljubljen. Višji ko je njegov status, bolj je priljubljen. Sociometrični status posameznika se izračuna na naslednji način:

$$SS_n = 1 + \frac{\sum \text{izbir} - M \text{izbir}}{N - 1}$$

M – (povprečno) število izbir (izbire, ki jih je imel posameznik na voljo). M v mojem primeru je dva, saj je vsak učenec izbral dva učenca.

N – število udeležencev preizkusa

Na koncu pa lahko z indeksom kohezivnosti preverimo, kako je naša skupina medsebojno povezana.

Indeks kohezivnosti :

$$Ik = \frac{\sum \sum \frac{\text{vzajemnih}_{\text{izbir}}}{2}}{\sum_{\max} \text{vzajemnih}_{\text{izbir}} \max} = \frac{M \text{izbir} * N}{2}$$

Številka vzajemnih izbir se nahaja v prostoru med dvema črnima kvadratkoma (Kajtna 2009).

Sociogram sem opravila februarja 2012 na eni izmed ljubljanskih osnovnih šol. Po pogovoru s pedagoginjo sva ugotovili, da naredimo sociogram v obeh sedmih razredih, saj so učenci dokaj problematični in so že nekaj časa razmišljali, da bi razreda prestrukturirali. Poleg tega pa so opazili, da ni povezanosti med učenci ne v 7. a in ne v 7. b razredu, zato so bili mnenja,

da bi bilo prestrukturiranje razredov morda priložnost za njih, da dobijo »nove« sošolce in da si izoblikujejo nove odnose. S tem pa je vsak posameznik dobil priložnost, da si izoblikuje nova prijateljstva in da se bolj počuti v razredu.

V 7. a in 7. b razredu smo razdelili vprašalnike, na katere so morali učenci odgovoriti. Vsak učenec je lahko izbral le iz svojega razreda in izbral je lahko le dva učenca. Pomagala sem si z spodnjim vprašalnikom.

Ime in priimek: _____	razred: _____
A. S kom v razredu se najraje družiš? Izmed svojih sošolcev in sošolk izberi 2 in njuni imeni napiši na spodnji črti.	
1. _____	
2. _____	
B. Kaj meniš, katera dva tvoja sošolca ali sošolki bosta dobila največ glasov? Njuni imeni zapiši na spodnji črti.	
1. _____	
2. _____	
C. Kaj meniš, koliko sošolcev in sošolk bo izbralo tebe? _____	

V 7. a razredu je 18 učencev, v 7. b razredu pa je 16 učencev. Vsi učenci so bili prisotni in vsi so izpolnili vprašalnik.

Tabela 8.1: Odgovor na prvo vprašanje, razreda 7. a: »S kom v razredu se najraje družiš?«

Ime in priimek		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	SSn
učenec 1	1							1	2											0,94
učenec 2	2												2			1				1,11
učenec 3	3							1												0,88
učenec 4	4							1										2		0,94
učenec 5	5							1		2										0,88
učenec 6	6	1							2											0,88
učenec 7	7								1	2										1,29
učenec 8	8							2		1										1,11
učenec 9	9							2	1											1,11
učenec 10	10		1											2						0,94
učenec 11	11		2								1									0,88
učenec 12	12		1													2				1
učenec 13	13														2		1			1,11
učenec 14	14													1			2			1
učenec 15	15		1											2						1
učenec 16	16													1	2					1
učenec 17	17							2		1										1
učenec 18	18			1														2		0,88
Vsota izbir		1	4	0	1	0	0	7	4	4	1	0	2	4	2	2	2	2	0	
Vsota vzajemnih izbir		0	2	0	0	0	0	2	2	2	0	0	2	2	2	2	2	0	0	18
št. oseb, pripisanih sebi		1	1	4	1	8	0	7	2	2	4	1	0	2	0	0	2	2	0	

Prvo vprašanje je bilo: »S kom v razredu se najraje družiš?« Glede na rezultate lahko vidimo, da je izmed osemnajstih učencev pet tistih, katere nihče ni izbral, kar pomeni, da v razredu niso priljubljeni in da se ne počutijo najboljše. V razredu prevladuje učenec 7, ki ga je izbralo sedem učencev. Večina učencev pa je bila izbrana enkrat ali dvakrat, kar pomeni, da se v razredu učenci ne družijo vsi med sabo, ampak le po dva ali pa večino časa preživijo sami.

Zanimivo je, da je učenec 3 izbral le enega učenca iz svojega razreda, drugega učenca pa je izbral iz razreda 7. b. Ta ugotovitev me je presenetila, saj nam pove, da se učenec ne počuti dobro v razredu in bi bil raje v razredu z učencem iz razreda 7. b.

Učenec 7 je dal svoj glas učencu 8 in učencu 9 in prav tako sta oba dala en glas učencu 7, kar pomeni, da se ti trije učenci med seboj družijo in so ustvarili skupino, v kateri ni prostora še za ostale.

Tabela 8. 2: Odgovor na prvo vprašanje, razreda 7. b: »S kom v razredu se najraje družiš?«

Ime in priimek		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	SSn
učenec 1	1				2												1	1
učenec 2	2			1													2	1
učenec 3	3		1		2													0,93
učenec 4	4	2															1	1,06
učenec 5	5									1					2			0,93
učenec 6	6	1													2			0,86
učenec 7	7										2					1		0,93
učenec 8	8											2	1					0,86
učenec 9	9					2					1							1,06
učenec 10	10									1		2						1
učenec 11	11									2					1			1,2
učenec 12	12											2		1				1
učenec 13	13												2		1			1,06
učenec 14	14											1		2				1,06
učenec 15	15							2				1						0,93
učenec 16	16		1		2													1,06
Vsota izbir		2	2	1	3	1	0	1	0	3	2	5	2	3	3	1	3	
Vsota vzajemnih izbir		1	2	1	2	1	0	1	0	2	1	0	1	2	1	1	2	18
št. oseb, pripisanih sebi		2	2	2	2	3	2	2	0	1	1	4	2	2	0	1	0	

V 7. b razredu sta dva učenca manj kot v razredu 7. a, vendar vseeno ni tako močnih odstopanj. V 7. b razredu sta le dva učenca, ki jih ni nihče izbral, ostali so dobili vsaj en glas. Učenec 11 je dobil največ glasov, in sicer pet. Zanimivo pa je, da je učenec 11 dal glas učencu 9 in učencu 13, niti eden od njiju pa ni dal glas učencu 11. Sicer pa je v razredu veliko individualistov, ki nimajo potrebe po druženju, iskanju prijateljstva itd.

Punce so se v večini izbrale med sabo in tako se lahko točno izbere, katere deklice se družijo med seboj in katera je izločena. V tem razredu je le ena deklica, za katero lahko rečem, da je v

razredu izločena, saj je ni nihče izbral, niti fantje ne. Pri fantih pa je bolj razgibano in niso tako osredotočeni samo na enega kot deklice. Le en fant ni dobil nobenega glasu, kar sem tudi sama predvidevala, saj je izredno zaprt, redkobeseden in se vidi, da v razredu ni priljubljen in to tudi sam čuti. So pa učitelji izpostavili, da je v razredu nekaj individualistov in da si družbe niti ne želijo.

Tabela 8. 3: Odgovor na drugo vprašanje, razreda 7. a: »Kaj meniš, katera dva tvoja sošolca ali sošolki bosta dobila največ glasov?«

Ime in priimek		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	SSn
učenec 1	1						2	1												1,52
učenec 2	2	2						1												0,88
učenec 3	3							1	2											1
učenec 4	4	1						2												0,94
učenec 5	5							1					2							0,88
učenec 6	6	1							2											0,94
učenec 7	7	1															2			1,52
učenec 8	8	1															2			0,94
učenec 9	9							1									2			1
učenec 10	10	1	2																	0,94
učenec 11	11	1															2			0,88
učenec 12	12	2		1																0,88
učenec 13	13	1						2												0,94
učenec 14	14							1		2										0,88
učenec 15	15	1						2												0,88
učenec 16	16	2						1												1,11
učenec 17	17							1	2											0,94
učenec 18	18			1														2		0,88
Vsota izbir		11	0	2	1	0	1	11	1	2	1	0	0	1	0	0	4	1	0	
Vsota vzajemnih izbir		2	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	6

Na vprašanje: »Kaj meniš, katera dva tvoja sošolca ali sošolki bosta dobila največ glasov?« so učenci 7. a razreda odgovorili zelo podobno. Prvo mesto sta si delila učenec 1 in učenec 7, in sicer kar z enajstimi glasovi. Za učenca 7 sem pričakovala takšen rezultat, presenetil pa me je učenec 1, saj je dobil veliko glasov, glede na prvo vprašanje, kjer ni izstopal. V razredu je

večina istega mnenja. Zanimivo je, da sta bila izbrana dva fanta, veliko glasov pa sta dobila od deklet. Fantje so večinoma svoje glasove podelili fantom.

Tabela 8. 4: Odgovor na drugo vprašanje, razreda 7. b: »Kaj meniš, katera dva tvoja sošolca ali sošolki bosta dobila največ glasov?«

Ime in priimek		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	SSn
učenec 1	1				2												1	1,2
učenec 2	2	1								2								0,86
učenec 3	3	2			1													0,86
učenec 4	4												1	2				1,2
učenec 5	5									1			2					0,86
učenec 6	6												2	1				1
učenec 7	7				1						2							0,86
učenec 8	8									1			2					0,86
učenec 9	9												1	2				1,33
učenec 10	10									1					2			0,86
učenec 11	11	2								1								1
učenec 12	12										2		1					0,86
učenec 13	13				2					1								1,26
učenec 14	14	1					2											1,13
učenec 15	15	1								2								0,86
učenec 16	16				2		1											0,96
Vsota izbir		5	0	0	5	0	2	0	0	7	0	2	0	6	4	0	1	
Vsota vzajemnih izbir		0	0	0	1	0	1	0	0	1	0	0	0	2	1	0	0	6

Rezultati drugega vprašanja v 7. b razredu so zelo zanimivi, saj je pri prvem vprašanju največ glasov dobil učenec 11, sedaj pa so učenci izbrali učenca 9, ki so ga pri prvem vprašanju izbrali le trije. Takoj za učenecem 9, pa so izbrali učenca 13, ki pri prvem vprašanju prav tako ni bil pogosto izbran. V 7. b razredu so glasovi vseeno bolj razporejeni, kot v 7. a, kjer očitno prevladuje en učenec. Učenci v 7. b razredu nimajo le enega »priljubljenega« učenca, ampak so te glasove razporedili med pet učencev. Opazi se, da se ne družijo kot celota, ampak so ločeni po manjših skupinah, kar so opazili tudi učitelji.

Zadnje vprašanje se je glasilo »**Kaj meniš, koliko sošolcev in sošolk bo izbralo tebe?**«, vprašanje je bilo postavljeno tako, da lahko razberemo, ali se učenec v razredu počuti dobro in misli, da je priljubljen ali pa učenec misli, da ni priljubljen in da ga ni nihče izbral.

Pri tretjem vprašanju, v razredu 7. a, niso bili radodarni. Izstopata le učenec 5 in učenec 7, saj sta si pripisala največ glasov. Učenec 7 je mnenja, da bi ga izbralo kar sedem učencev iz razreda, kar ima tudi prav. Učenec 7 ima v razredu veliko prijateljev in se počuti dobro, prav tako kot učenec 5, ki misli, da ga bo izbralo osem sošolcev, vendar se je zmotil, saj si nihče ne želi njegove družbe. Učenec 3 in učenec 10 sta mnenja, da bi ju izbrali štirje sošolci, ostali pa so mnenja, da bi jih izbrala le dva sošolca, eden ali pa celo nihče. Rezultati povedo, da med učenci ni pretirane povezanosti in da v sedmih letih niso ustvarili močnih medsebojnih odnosov. V razredu so skupaj zgolj zaradi nuje, globljih odnosov si pa med seboj ne želijo.

V 7. b razredu je bila situacija zelo podobna, nihče ni tako zelo izstopal kot v 7. a razredu. Le učenec 11 meni, da bi ga izbrali štirje sošolci in ima prav. Ostali v večini menijo, da bi ga izbrala vsaj dva sošolca. V 7. b razredu izstopa učenec 8, ki je popolnoma izoliran, nihče se ne družijo z njim in se tega tudi sam zaveda. Učenec 8 je po pogovoru s pedagoginjo izrazil željo, da ne želi prestrukturiranja razreda, saj se v razredu počuti v redu, ker ga pustijo na miru, boji pa se, da bo v »novem« razredu slabše.

9 REZULTATI RAZISKAVE

S sociogramom sem pridobila zanimive rezultate. Seveda moram poudariti, da je vsak razred unikum in da svojih rezultatov ne morem posploševati, vseeno pa lahko dobim neko predstavo, kako potekajo odnosi v razredu.

V svojo raziskavo sem vključila dva razreda, ki sta bila problematična in kjer odnosi niso bili najboljši, saj je veliko učencev, ki so dobili le en glas oziroma nobenega. Težko je v razred dodeliti učence, ki naj bi se med seboj povezali in imeli vsi odlične odnose en z drugim, vseeno pa lahko pričakujemo bolj močno povezanost, predvsem po sedmih letih druženja med seboj. Ker so tudi učitelji, ki so učili ta dva razreda, ugotovili, da ni dobrih odnosov med učenci, so se odločili, da bodo razreda prestrukturirali. S to potezo so želeli, da bi se učenci bolj povezali in si zgradili boljše odnose. Razreda so ob koncu šolskega leta prestrukturirali in naredili nova razreda.

Skozi svojo diplomsko nalogo sem ugotavljala ali je prestrukturiranje razredov pametna poteza, zato sem se odločila, da v novih razredih naredim ponovno sociogram. Sociogram sem naredila februarja 2013. Rezultati so bili zelo zanimivi. Skoraj vsi učenci se v razredih počutijo bolje kot prej, povezanost v razredu je večja, kar so opazili tudi učitelji. Izpostavila pa bi učenca iz 7. b razreda, ki je v »novem« razredu dobil prijatelja, tudi onadva sta izbrala njega, poleg tega pa je postal bolj samozavesten, saj je napisal, da bi ga sedaj izbrali štirje sošolci. Eden od fantov pa se tudi v prestrukturiranem razredu ni dobro vključil med vrstnike, na to vplivajo različni dejavniki, kot npr. predsodki, socialno-ekonomski status, religija, različni interesi. Tu je razvidno, da sociogram ne reši vseh težav in da so v ozadju lahko številni dejavniki, ki vplivajo na odnose.

V mojem primeru je bila izbrana metoda uspešna. Menim, da so rešili problem v obeh razredih, saj so sedaj zadovoljni učenci in prav tako učitelji. Razredna povezanost je boljša in tako prihaja tudi do večjega sodelovanja med učenci. S to metodo pa lahko dosežemo tudi kontra učinek, kar pomeni, da bi s prestrukturiranjem razredov prišlo do še večje odtujitve med učenci. Nekateri posamezniki ne želijo sprememb, v svojem razredu si ustvarijo krog prijateljev in tega ne želijo menjati, tudi če niso najbolj povezani med seboj.

10 ZAKLJUČEK

Skozi diplomsko nalogo sem želela predstaviti, da je šola pomemben del socializacije vsakega posameznika in da so odnosi med učenci zelo pomembni za razredno klimo.

Socializacija se začne že takoj ob rojstvu in je v današnji družbi neizogibna, saj se s socializacijo vklopimo v družbo in ustvarjamo različne odnose med seboj.

Šola kot socializatorica je v današnji družbi zelo pomembna, je institucija, ki je obvezna za vsakega posameznika, poleg tega pa je nek posrednik norm in vrednot. V šoli otroci začnejo vzpostavljati prve odnose izven družine. Ti odnosi so različni, lahko so prijateljski, sovražni, bežni itd.

Odnosi so stalni spremljevalci človekove osebnosti, ti odnosi se dogajajo najprej v družini, vrtcu, šoli, kasneje pa se začnejo dogajati med sosedi, na delovnem mestu in v družbi nasploh. Vsak posameznik si sam ustvari najrazličnejše odnose, z razvijanjem najrazličnejših odnosov pa lahko začne že zelo zgodaj, kar mu pripomore k lažjemu vključevanju v družbo.

V diplomski nalogi sem opravila sociogram v eni izmed ljubljanskih osnovnih šol, kjer so bili odnosi v dveh razredih zelo slabi. Učenci se med seboj niso družili, nekateri so bili zelo osamljeni in posledično se niso dobro počutili v razredu. Zaradi slabe razredne klime so se odločili, da bodo razreda prestrukturirali. Prvi sociogram sem naredila februarja 2012, nato pa sem ga ponovila februarja 2013, rezultati so bili zelo zanimivi. Otroci so se v prestrukturiranih razredih počutili veliko bolje, našli so si nove prijatelje, poleg tega pa v nobenem razredu ni bilo groznih odstopanj ali učencev, ki bi bili povsem izločeni.

Med pisanjem diplomske naloge sem se začela spraševati, ali bi bilo smotrno večkrat prestrukturirati razrede? Ali bi na učence to bolje vplivalo? Mislim, da bi bilo prestrukturiranje zelo dobro za odnose, saj bi si vsak posameznik ustvaril več prijateljskih odnosov z različnimi osebami, medtem ko si sedaj v razredu poiščejo enega sošolca in se z njim družijo celo osnovno šolo.

V šolah bi morali večkrat narediti sociogram, da bi videli, kakšni so odnosi v razredih. V nekaterih razredih se učenci dobro razumejo med seboj, v nekaterih razredih pa so učenci tako različni, da odnosi niso najboljši in v takih primerih bi morali razrede prestrukturirati.

Na odnose med učenci vplivajo različni dejavniki, zato menim, da bi morali v osnovnih šolah dati večji poudarek na odnose, saj je to v nadaljnjem življenju zelo pomembno. Dobro je, da učenec zna sklepati prijateljstva.

Današnja osnovna šola je doživela že mnogo inovacij in sprememb na področju izobraževanja, še vedno pa je premalo poudarka na odnosih. Le-ti so zelo pomembni in če bi učence že od samega začetka opozarjali na medsebojne odnose, bi jih drugače sprejemali. Odnosi med učenci in učitelji so bolj poudarjeni in učenci vedo, kakšen odnos morajo imeti do učiteljev, tudi mnogi avtorji pišejo o tovrstnem odnosu, zelo malo literature pa je o odnosih med učenci. Učitelji lahko veliko prispevajo k odnosom z različnimi didaktičnimi praksami, ki vzpodbudijo učence, da ustvarjajo med seboj različne odnose.

Šola bi morala dati večji poudarek na odnose med učenci, kot že omenjeno so odnosi različni, lahko so tudi nasilni, kar močno vpliva na posameznika. Zakaj so danes takšni odnosi? Ni kriva samo šola, temveč tudi družba. V družbi je vse več komuniciranja preko spleta, vsak posameznik vidi v drugemu posamezniku konkurenco in na podlagi vsega tega, se ustvarjajo odnosi tako v družbi kot med učenci.

Družba postaja vse bolj digitalna, ti odnosi so popolnoma različni od realnih odnosov in vsekakor vpliva na pristne odnose med ljudmi, poleg tega pa močno vplivajo na učence.

Menim, da so odnosi med učenci premalo poudarjeni, hkrati pa so zelo pomembni. Določena skupina ljudi devet let preživi veliko časa skupaj in če se nekdo v tej skupini ne počuti dobro, bo nosil določene posledice, saj je devet let dolgo obdobje. Ravno zaradi dobrega počutja vsakega posameznika v razredu, bi morali v osnovni šoli dati večji poudarek na odnose med učenci.

11 LITERATURA

1. Bajzek, Jože, Mateja Bitenc, Simona Hvalič Touzery, Alenka Lokar, Jože Ramovš in Špela Strniša Tušek. 2003. *Zrcalo odraščanja: mednarodna sociološka raziskava o odraščajočih otrocih*. Radovljica: Didakta.
2. Barle Lakota, Alenka, Nada Trunk Širca in Dušan Lesjak. 2008. *Družba znanja: izzivi izobraževanja v 21. stoletju*. Koper: Fakulteta za management.
3. Brajša, Pavao. 1995. *Sedem skrivnosti uspešne šole*. Maribor: Doba.
4. Dewey, John. 2012. *Šola in družba*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
5. Haralambos, Michael in Martin Holborn. 1999. *Sociologija: teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.
6. Kajtna, Tanja. 2009. *Sociometrična preizkušnja*. Dostopno prek: www.fsp.uni-lj.si/mma_bin.php?id=2009121108375052 (6. februar 2013).
7. Kos Mikuš, Anica. 2002. Šolska klima – ustvarjanje otrokom prijazne šole. V *Šolska neuspešnost med otroki in mladostniki*, ur. Katra Bergant in Kristijan Musek Lešnik, 99–105. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.
8. Kovačič, Miroslava. 2008. Odnos učenec – učitelj. *Educa XVI*: 17–30.
9. Novak, Bogomir. 1995. *Šola na razpotju*. Radovljica: Didakta.
10. Pigac Kokalj, Suzana. 2013. Ko bom tih in dober. *Šolski razgledi*, 1 (12. april).
11. Rozman, Darka. 1995. Odnosi z vrstniki. *Sodobna pedagogika* 46 (7–8): 395–401.

12. Srebotnik, Ida. 2013. Spodbudno in zelo sporočilno. *Šolski razgledi*, 4 (12. april).
13. Ule, Mirjana. 2005. *Socialna psihologija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
14. Židan, Alojzija. 2007. *Vzgoja za evropsko demokracijo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
15. Wynne, Edward A. 1979. *Schools and Socialization*. Dostopno prek: http://www.ascd.org/ASCD/pdf/journals/ed_lead/el_197904_wynne.pdf (19. april 2013).